

कपाशीतील पीक अवशेष व्यवस्थापन

श्री. पराग सहारे   श्री. कैलास कामडी
विशेष कापूस प्रकल्प
कृषी विज्ञान केंद्र, सिंदेवाही

कापूस हे भारतातील एक महत्वाचे नगदी पीक आहे. कपाशीमध्ये प्रामुख्याने दोन ते तीन वेळा वेवण्या करून उत्पादन घेतले जाते शेवटची वेवणी झाल्यानंतर मात्र कपाशीचे उरलेले धसकटे, पालापाचोळा आणि केरकचरा शेतात तसाच ठेवला जातो किंवा त्याला जाळले जाते मात्र पुढील हंगामात पीक घेण्याच्या दृष्टीने कापूस वेवणीनंतर शेतात उरलेले धसकटे पालापाचोळा आणि केरकचरा यांचे योग्य व्यवस्थापन करणे गरजेचे असते.

- कपाशीतील गुलाबी बोंड आळी ही सर्वाधिक घातक कीड आहे. जर संपूर्ण वेवणीनंतर पिकाचे अवशेष शेतात तसेच ठेवल्यास त्यातील सुकलेल्या पात्या, न उघडलेले बोंड, पाने व पालापाचोळा यामध्ये गुलाबी बोंड अळीची सुप्तावस्था तयार होऊ शकते आणि येणाऱ्या पुढील हंगामात ज्यावेळी कपाशीला फुलधारणा होईल अशा वेळेस सुखातीलाच या अळीचा प्रादुर्भाव होऊ शकतो ज्यामुळे उत्पादनात घट होऊ शकते.
- सोबतच आधी घेतलेल्या कपाशीमध्ये असलेले फुडयारीयममर, वर्टीसिलीयम, इत्यादी मृदाजन्य रोगकारक बुरशीच्या प्रसार येणाऱ्या हंगामातील पिकावर होण्याची दाट शक्यता असते.
- काही शेतकरी आग लावून धसकटे जाळून टाकण्याचा प्रयत्न करतात परंतु यामुळे मोठ्या प्रमाणात धूर निर्माण होऊन प्रदूषण होण्यास मदत होते आणि जमिनीमध्ये असणारे सुश्रमजीव तसेच पर्यावरणातील मित्र कीटक सुद्धा मरून जातात.

असे करा व्यवस्थापन:

- शेवटची वेवणी केल्यानंतर न उघडलेले बोंड जमा करून त्यांना नष्ट करून घ्यावे जेणेकरून त्यामध्ये सुद्धा अवस्थित असलेली गुलाबी बोंड अळीचे नियोजन योग्य प्रकारे होईल.

- वेवणी नंतर शेतकऱ्यांनी शेतामध्ये जनावरे चरण्याकरिता सोडून द्यावे, यामुळे गुलाबी बोंड अळीचे व्यवस्थापन होण्यास मदत होईल.

कपाशीतील अवशेष श्रेडर च्या सहाय्याने नष्ट करताना

- शेतकऱ्यांनी श्रेडर यंत्राचा वापर करून संपूर्ण धसकटे आणि केरकचरा बारीक करून जमिनीमध्ये पुरून द्यावा आणि त्यावर डीकंपोझर चा वापर करावा जेणेकरून शेतामध्येच चांगल्या प्रकारचे कंपोस्ट स्वतः तयार होईल आणि येणाऱ्या पुढील हंगामात पिकाकरिता नत्र आणि इतर अन्नद्रव्याची उपलब्धता होईल. तसेच श्रेडर मध्ये गुलाबी बोंड अळीची सुप्त अवस्था सुद्धा नष्ट होईल.

(संपर्क: +९१)